

การพัฒนารูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม

The Development Model of Village Natural resource and Environmental Protected Volunteer network in Mahasarakham

ปรัชญา ศิริพงษ์อุทุมพร¹, ประยูร วงศ์จันทร์², บัญญัติ สาลี³

Prachya Siripongouthomporn¹, Prayoon Wongchantra², Banyat Sali³

บทคัดย่อ

การพัฒนารูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม มีความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ให้มีประสิทธิภาพ 3) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย ทสม. ที่มีอายุและการศึกษาต่างกัน กลุ่มตัวอย่าง คือ เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คู่มือกิจกรรม แบบทดสอบความรู้ แบบวัดทัศนคติ และแบบวัดการมีส่วนร่วม การทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ Paired t-test, F-test (Two-way MANCOVA และ Two-way ANCOVA) ผลการศึกษา พบว่า 1. สภาพปัจจุบันและปัญหาของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัจจุบันเครือข่าย ทสม.ยังไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน อีกทั้งยังไม่ได้รับการพัฒนารูปแบบเป็นรูปธรรม และปัญหาการรับรู้ของเครือข่าย ทสม. พบว่า ส่วนใหญ่มีการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ ทสม. อยู่ในระดับต่ำ ส่วนปัญหาการบริหารจัดการของ ทสม. พบว่า การบริหารงานยังขาดความคล่องตัว ขาดเครือข่ายในการประสานงาน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และขาดงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง 2. รูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ที่ใช้ คือ Network model เก็บรวบรวมข้อมูลจากการอบรมและสนทนากลุ่ม ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบเครือข่าย ทสม. ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.50/88.00 ข้อสรุป

¹ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาสังคมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Ph.D. Candidate in Environmental Education, Faculty of Environment and Resource Studies, Mahasarakham University

² Faculty of Environment and Resource Studies, Mahasarakham University

³ Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University



จากการสนทนากลุ่ม พบว่า รูปแบบของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ที่ได้จากการระดมความคิดเห็นร่วมกัน คือ รูปแบบ 4ก ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ กรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุน 3. ความรู้ของผู้เข้าอบรมเครือข่าย ทสม. หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 เจตคติและการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเครือข่าย (ทสม.) ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีความรู้มากกว่า ระดับการศึกษาปริญญาตรี และเครือข่าย (ทสม.) ที่มีอายุต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ แตกต่างกัน และเครือข่าย (ทสม.) ที่มีอายุ 31-40 ปี มีส่วนร่วมมากกว่าเครือข่าย (ทสม.) ที่มีอายุ 41 ปีขึ้นไป

คำสำคัญ: เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ความรู้ เจตคติ การมีส่วนร่วม

Abstract

Development of natural resources and environmental protection volunteer network villages in Mahasarakham province. The purposes of this research were 1) to study current conditions and problems of Network volunteers escort the natural resources and environment village (NEV-Net) of Mahasarakham province, 2) to develop model of village natural resource and environmental protected volunteer network (NEV-Net) to be efficient, and 3) to compare the knowledge, attitudes and participation in the management of natural resources and environment. The sample were 30 volunteers. The result showed that: 1. Current conditions and problem, result revealed that NEV-Net has not yet been developed into concrete and cognitive problem found that Most do not have knowledge about and don't understand about the roles of network volunteers escort the natural resources and environment village. Found that NEV-Net. Management problem administration has not yet streamlined, lack of network coordination, lack of knowledge and lack of personnel, budgets continuous support. 2. To develop a volunteer network of environmental and natural resource dissolved village (NEV-Net). Researchers used guidelines in development is Network model. By training and discussion groups, study results showed that, the performance of the NEV-Net. during training and after training is equal to 86.50/88.00. From the discussion group, study results showed that, volunteer network of environmental and natural resource dissolved village is network 4CRAF. Are as follows: Committee, Rule, Activities and Fund. 3. Found that after training, NEV-Net. Overall, there is a different level of education and age, knowledge, attitudes and participation in the management of natural resources and environment do not differ and there is no interaction between age and education level. When considering a list of found of attitudes in the Water resources management and Forest



resources management do not differ. For Knowledge and participation in the Water resources management and Forest resources at statistical significantly level .05. By the NEV-Net. Education below Bachelor degree have greater knowledge Bachelor degree level.

Keywords: volunteer network of environmental and natural resource dissolved village (NEV-Net), knowledge, attitude, participation

บทนำ

ปัจจุบันนี้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีการตื่นตัวมากขึ้น ชุมชนเริ่มมีความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู บำรุง รักษา และร่วมกันปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เมืองค้อหนึ่งที่ทำหน้าที่ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่น โดยใช้ชื่อว่า อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน หรือ ทสม. มีการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้คนมีจิตสาธารณะ เข้ามาช่วยปกป้องดูแลรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ออกกฎระเบียบว่าด้วยอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน พ.ศ. 2550 เพื่อรองรับการขับเคลื่อนกิจกรรมของเครือข่าย ทสม. ร่วมกับภาคีความร่วมมืออื่น และสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้กับ ชุมชน โดยเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน หรือ ทสม. เห็นความสำคัญในการเข้าร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น และทำงานร่วมกัน เป็นเครือข่าย ทั้ง 75 จังหวัดทั่วประเทศ ได้จัดทำข้อเสนอ เพื่อปฏิรูปการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

และสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานชุมชน การปฏิรูปกฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปฏิรูปองค์กรและกลไก การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการ ให้ความรู้เพื่อส่งผลให้เกิดความรู้ ความตระหนัก ด้านการป้องกัน ดูแลรักษา ฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีวิธีการในการดำเนินการหลายวิธีแต่วิธี ที่สนใจและคิดว่าจะส่งผลให้เกิดการพัฒนา เกิดความรู้ ความตระหนัก คือ การสร้างองค์ความรู้ โดยการฝึกอบรม เนื่องจากการฝึกอบรมเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ สามารถสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Ability) และ เจตคติ (Attitude) ของบุคลากรอันจะช่วยให้ การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (ชูชัย สมิทธิไกร, 2548.)

ปัจจุบันเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ยังไม่ได้รับการพัฒนาและเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติ ของบุคลากร ผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาการพัฒนาแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม



หมู่บ้าน (ทสม.) ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) และการพัฒนารูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม ให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เจตคติ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของสมาชิกเครือข่าย ทสม. ที่มีอายุและการศึกษาต่างกัน

ความมุ่งหมายการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม ให้มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อทดลองและประเมินรูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม โดยศึกษาความรู้เจตคติและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สมมุติฐานการวิจัย

1. เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) มีความรู้หลังได้รับการพัฒนาด้วยรูปแบบการฝึกอบรมมีความรู้สูงกว่าก่อนการพัฒนา

2. เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) หลังได้รับการพัฒนาด้วยรูปแบบการฝึกอบรมมีเจตคติสูงกว่าก่อนการพัฒนา

3. เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ที่มีอายุ และระดับการศึกษา ที่ต่างกัน หลังได้รับการพัฒนาด้วยรูปแบบการฝึกอบรมมีความรู้ เจตคติ และมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนการพัฒนา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ตัวแทนเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน จำนวน 16,236 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ตัวแทนเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จำนวน 30 คน เลือกโดยความสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันปัญหาเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม
2. คู่มืออบรมเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน
3. แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ



4. แบบวัดเจตคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า ลักษณะเป็นคำถามให้เลือกตอบ 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

5. แบบวัดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า ลักษณะเป็นคำถามให้เลือกตอบ 3 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

การเก็บข้อมูลวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง ทสม.จำนวน 105 คน เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และการบริหารงานของเครือข่าย ทสม. ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์-มีนาคม 2555

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2555 การพัฒนารูปแบบฝึกรวมมีการดำเนินการมีวิธีการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การสร้างหลักสูตรฝึกรวมประกอบด้วย

1. ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกรวม แบบทดสอบความรู้ แบบวัดเจตคติ และแบบวัดการมีส่วนร่วม โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย หน่วยฝึกรวม 4 หน่วย

2. ประเมินหลักสูตรฝึกรวมโดยนำหลักสูตรฝึกรวม แบบทดสอบความรู้ แบบวัดเจตคติ และแบบวัดการมีส่วนร่วม นำส่งผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของหลักสูตร ผลการประเมิน

พบว่า หลักสูตรฝึกรวม แบบทดสอบความรู้ แบบวัดเจตคติและแบบวัดการมีส่วนร่วม มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.5 และมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม 3.50 ขึ้นไป จึงสามารถนำเครื่องมือดังกล่าวไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ขั้นที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลหลักสูตรฝึกรวม

2.1 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกรวมผ่านการจัดกิจกรรมการฝึกรวม นำข้อมูลจากการประเมินประสิทธิผลหลักสูตรฝึกรวม มาสรุปวิเคราะห์ เสนอผลการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกรวม 80/80

2.2 ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรฝึกรวม โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้รูปแบบ Network model เพื่อมีความสอดคล้องกับการทำงานของเครือข่ายและสามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบมีความหมายต่อไปนี้

N = Natural การทำงานร่วมกันแบบเครือข่าย ต้องเป็นการทำงานที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติและอย่างสมัครใจ

E = Exchange ต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน

T = Team ต้องร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง

W = Wide ต้องเปิดกว้างไปสู่ผู้อื่น หรือขยายผลให้ผู้อื่นเข้าร่วมให้มากขึ้น

O = Organized ต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน และคล่องตัวในการดำเนินงาน

R = Resources ต้องมีทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานที่มีความสอดคล้อง และเหมาะสม (มิใช่เงินอย่างเดียว)



K = Kits ต้องกำหนดกลไกการดำเนินงาน หรือสร้างเครื่องมือการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 การประมวลผลข้อมูล ข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยจะนำมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยการนำคะแนนที่ได้ในการวิจัยมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำคะแนนที่ได้มาทดสอบหาค่าสถิติ เพื่อทดสอบสมมุติฐาน โดยการนำคะแนนที่ได้ในการวิจัยมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน F-test (Two-way Mancova และ Two-way Ancova) และ Paired t-test

2. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล เชิงคุณภาพ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง มาบันทึกลงในบันทึกสนาม (Field Note) หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเริ่มด้วยการตรวจสอบข้อมูล เพื่อที่จะได้ทราบว่าประเด็นใดที่ยังตกหล่นและต้องมีการเพิ่มเติมบ้าง ซึ่งการตรวจสอบข้อมูล จะช่วยให้เราสามารถดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ตกหล่นให้มีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น และเมื่อทำการตรวจสอบข้อมูลแล้ว จึงทำการจัดระบบของข้อมูลด้วยการจำแนก และจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลในแต่ละประเด็นและหาข้อสรุป ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงคุณภาพไปใช้ในการทำความเข้าใจความหมายของตัวแปรตาม คือ การพัฒนาเครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) เพื่อประกอบการสร้างแบบสัมภาษณ์ในส่วนของตัวแปรตาม นอกจากนี้ยังได้นำข้อมูลที่ได้นำไปเป็นข้อมูลสำหรับการอภิปรายผลการวิจัยอีกด้วย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษา พบว่า เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด (ทสจ.) จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งร่วมกันเป็นเครือข่ายยังไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้านและยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างมีรูปธรรม และอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเครือข่ายว่ามีเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างไร สำหรับปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) พบว่า ประชาชนทุกหมู่บ้านในจังหวัดมหาสารคามยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ทสม. และส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในการรับรู้ และเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ประชาชนทุกหมู่บ้านในจังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนปัญหาการจัดตั้งเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) พบว่า มีการจัดตั้งเครือข่าย ทสม. แต่ยังไม่ครอบคลุมในหลายพื้นที่ การจัดตั้งเครือข่ายสมาชิก ทสม. ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก และยังไม่มีการขยายสมาชิก ทสม. ครบทุกหมู่บ้าน อีกทั้งยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมเครือข่าย ทสม. ไม่ได้กำหนดทิศทางวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ทำให้ยากที่จะพัฒนากิจกรรมของเครือข่ายให้ตอบสนองความต้องการของสมาชิก



ได้อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายที่มีสมาชิกหลากหลายประเภท หรือมีความแตกต่างกันมากระหว่างฐานะ ขนาด ความเข้มแข็งและสภาพอื่นๆ ของสมาชิก หน่วยงานใหญ่ มีทรัพยากรมาก และสถาบันที่เจ้าหน้าที่มีการศึกษาสูง เชื่อมั่นในตัวเอง มีแนวโน้มที่จะครอบงำองค์กรที่มีขนาดเล็กกว่าขาดเงินทุนสำหรับกิจกรรมและการประสานงานภายในเครือข่าย โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เพื่อให้สมาชิกมาร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย ส่วนเครือข่ายที่มีทุนก็มักเกิดความเครียดเนื่องจากปัญหาในการจัดการและจัดสรรค่าใช้จ่ายกับสมาชิกให้ทั่วถึง ถูกกระทบจากการแข่งขันของเครือข่าย หรือองค์กรอื่นที่มีงานคาบเกี่ยวกัน การติดตามและประเมินผลเครือข่ายมีค่อนข้างน้อยเนื่องจากธรรมชาติของเครือข่ายคือ ความไม่เป็นระบบ และมีโครงสร้างหลวมที่มุ่งเน้นความก้าวหน้าในอนาคต ไม่ใช่ประสบการณ์ในอดีต

2. การพัฒนารูปแบบเครือข่ายอาสา

ตาราง 1 ประสิทธิภาพของรูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม

| คะแนนระหว่างการฝึกอบรม | ร้อยละ | คะแนนหลังการฝึกอบรม | ร้อยละ |
|------------------------|--------|---------------------|--------|
| 346 | 86.50 | 352 | 88.00 |

จากตาราง 1 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของรูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม ระหว่างการอบรมและหลังการอบรม ได้เท่ากับ 86.50/88.00

สมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้นำชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นผ่านการตรวจสอบของคณะกรรมการที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบรูปแบบ สาระเนื้อหา และความครอบคลุมเนื้อหาของชุดฝึกอบรม รูปแบบการฝึกอบรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด นำชุดฝึกอบรมที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดสอบกับตัวแทนเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จำนวน 30 คน ผลการศึกษา พบว่า

2.1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของรูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม ระหว่างการอบรมและหลังการอบรม ได้เท่ากับ 86.50/88.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ดังตาราง 1)

2.2 คะแนนจากการทำแบบทดสอบย่อยหลังการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.29 แสดงว่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) เท่ากับ 81.29 (ดังตาราง 2)



ตาราง 2 ประสิทธิภาพของกระบวนการฝึกอบรมรูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม

| หน่วยฝึกอบรมที่ | คะแนนเต็ม (20 คะแนน) | (\bar{X}) | (S.D.) | ร้อยละของ คะแนนเฉลี่ย |
|--|-------------------------|---------------|--------|--------------------------|
| 1. ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม | 5 | 3.59 | 0.61 | 81.18 |
| 2. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม | 5 | 3.68 | 0.53 | 80.59 |
| 3. ความรู้เกี่ยวกับเครือข่าย | 5 | 3.76 | 0.61 | 81.76 |
| 4. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม | 5 | 3.62 | 0.55 | 82.35 |
| โดยรวม | 20 | 18.62 | 0.21 | 81.29 |
| ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.29 | | | | |

จากตาราง 2 คะแนนจากการทำแบบทดสอบย่อยหลังการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับจากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็น ร้อยละ 81.29 แสดงว่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.29

2.3 ผลการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าหลังการฝึกอบรม เครือข่าย ทสม. มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ มากกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตาราง 3)

ตาราง 3 ผลการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อนและหลังการฝึกอบรม

| ด้าน | ก่อนฝึกอบรม (n=30) | | ระดับความรู้ | หลังฝึกอบรม (n=30) | | ระดับความรู้ | t | p |
|-----------------------|-----------------------|------|--------------|-----------------------|------|--------------|---------|-------|
| | \bar{X} | S.D. | | \bar{X} | S.D. | | | |
| ความรู้ (คะแนน 20) | 10.71 | 1.16 | ปานกลาง | 18.80 | 0.78 | มากที่สุด | -45.069 | .000* |

*p<.05



จากตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบความรู้อีก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้หลังการจัดกิจกรรมมากกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 การพัฒนารูปแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 30 คน โดยใช้รูปแบบในการทดลอง 4 ก มีขั้นตอนดังนี้



ภาพประกอบ 1 รูปแบบในการทดลอง 4 ก

ซึ่งการได้มาของรูปแบบ 4 ก ได้มาจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Groups) โดยการระดมความคิดจากคณาจารย์สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลแก้งแก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม กำนันผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ตำบลแก้งแก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม ในวันที่ 30 พฤษภาคม 2555 ดังนี้

1. การรวมการ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการจากตัวแทนหลายฝ่าย เพื่อแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการอนุรักษ์

2. กติกา ได้จัดทำประชาวิจารณ์ ทุกหมู่บ้านในตำบลแก้งแก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม ในการจัดทำร่างระเบียบข้อปฏิบัติในการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรน้ำ ร่วมกันอย่างยั่งยืน

3. กิจกรรม ประชุมระดมความคิดร่วมกันของคณะกรรมการในการจัดการ วางแผน การกำหนดกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

4. กองทุน ดำเนินการเพื่อระดมทุนในการจัดตั้งกองทุนที่ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรน้ำ ของตำบลแก้งแก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม

3. ผลเปรียบเทียบความรู้ ทัศนคติและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ตำบลแก้งแก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการฝึกอบรม ที่มีอายุ และระดับการศึกษาต่างกัน

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นรายด้าน หลังการฝึกอบรม ที่อายุและระดับ การศึกษาต่างกัน พบว่า หลังฝึกอบรมเครือข่ายอาสาสมัครฯ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นรายด้าน 2 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตาราง 4)



ตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้เข้าฝึกอบรมที่อายุและระดับการศึกษาต่างกัน จำแนกเป็นรายด้าน

| ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม | แหล่งความแปรปรวน | SS | df | MS | F | p |
|---|--------------------|-------|----|-------|-------|--------|
| 1. การจัดการทรัพยากรน้ำ | อายุ | 0.290 | 1 | 0.290 | 0.597 | 0.447 |
| | ระดับการศึกษา | 2.074 | 1 | 2.074 | 4.263 | 0.049* |
| | อายุ*ระดับการศึกษา | 0.326 | 1 | 0.326 | 0.670 | 0.420 |
| 2. การจัดการทรัพยากรป่าไม้ | อายุ | 0.469 | 1 | 0.469 | 1.058 | 0.313 |
| | ระดับการศึกษา | 0.105 | 1 | 0.105 | 0.237 | 0.631 |
| | อายุ*ระดับการศึกษา | 0.106 | 1 | 0.106 | 0.240 | 0.629 |

*p<.05

3.2 ผลการเปรียบเทียบเจตคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นรายด้าน หลังการฝึกอบรมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ที่มีอายุ และระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า หลังการฝึกอบรมเครือข่ายอาสาสมัคร

ที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน มีเจตคติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรวมและเป็นรายด้าน 2 ด้าน ไม่แตกต่างกัน และไม่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างอายุและระดับการศึกษา (ดังตาราง 5)

ตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบเจตคติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของผู้เข้าฝึกอบรมที่อายุและระดับ การศึกษาต่างกัน จำแนกเป็นรายด้าน

| เจตคติในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม | แหล่งความแปรปรวน | SS | df | MS | F | p |
|---|--------------------|-------|----|-------|-------|-------|
| 1. การจัดการทรัพยากรน้ำ | อายุ | 0.000 | 1 | 0.000 | 0.004 | 0.949 |
| | ระดับการศึกษา | 0.082 | 1 | 0.082 | 1.092 | 0.306 |
| | อายุ*ระดับการศึกษา | 0.063 | 1 | 0.063 | 0.839 | 0.369 |
| 2. การจัดการทรัพยากรป่าไม้ | อายุ | 0.244 | 1 | 0.244 | 3.129 | 0.089 |
| | ระดับการศึกษา | 0.025 | 1 | 0.025 | 0.314 | 0.580 |
| | อายุ*ระดับการศึกษา | 0.065 | 1 | 0.065 | 0.828 | 0.371 |

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05



3.3 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นรายด้านหลังการฝึกอบรม ที่มีอายุ และระดับการศึกษาต่างกัน (Two-way ANCOVA) พบว่า หลังฝึกอบรมเครือข่ายอาสาสมัครฯ ที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม โดยรวมและเป็นรายด้าน 2 ไม่แตกต่างกัน แต่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ดังตาราง 6)

ตาราง 6 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้เข้าฝึกอบรมที่อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน จำแนกเป็นรายด้าน

| การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม | แหล่งความแปรปรวน | SS | df | MS | F | p |
|--|--------------------|-------|----|-------|-------|-------|
| 1. การจัดการทรัพยากรน้ำ | อายุ | 8.824 | 1 | 8.824 | 0.000 | 0.986 |
| | ระดับการศึกษา | 0.110 | 1 | 0.110 | 3.901 | 0.059 |
| | อายุ*ระดับการศึกษา | 0.027 | 1 | 0.027 | 0.946 | 0.340 |
| 2. การจัดการทรัพยากรป่าไม้ | อายุ | 0.028 | 1 | 0.028 | 0.718 | 0.405 |
| | ระดับการศึกษา | 0.017 | 1 | 0.017 | 0.429 | 0.518 |
| | อายุ*ระดับการศึกษา | 0.006 | 1 | 0.006 | 0.152 | 0.699 |

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 ผลการเปรียบเทียบด้านความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า เครือข่าย ทสม. ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้าน

การจัดการทรัพยากรน้ำ แตกต่างกัน โดยเครือข่าย (ทสม.) กลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้สูงกว่ากลุ่มที่ระดับการศึกษาปริญญาตรี (ดังตาราง 7)

ตาราง 7 ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

| ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม | ต่ำกว่าปริญญาตรี | | ปริญญาตรี | |
|---|------------------|------|-----------|------|
| | \bar{X} | S.D. | \bar{X} | S.D. |
| 1. การจัดการทรัพยากรน้ำ | 4.50 | 0.82 | 4.72 | 0.57 |
| 2. การจัดการทรัพยากรป่าไม้ | 4.56 | 0.81 | 4.78 | 0.43 |
| โดยรวม | 4.56 | 0.70 | 4.71 | 0.53 |



3.5 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกตามอายุ พบว่า เครือข่ายทสม. ที่มีอายุต่างกันมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการ

จัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างกัน โดยเครือข่าย (ทสม.) กลุ่มที่มีอายุ 31-40 ปี มีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ด้านการจัดการน้ำสูงกว่าเครือข่าย (ทสม.) ที่มีอายุ 41 ปีขึ้นไป (ดังตาราง 8)

ตาราง 8 ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นรายด้าน จำแนกตามอายุ

| ความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม | อายุ 31-40 ปี | | อายุ 41 ปีขึ้นไป | |
|---|---------------|------|------------------|------|
| | \bar{X} | S.D. | \bar{X} | S.D. |
| 1. การจัดการทรัพยากรน้ำ | 2.92 | 0.21 | 2.91 | 0.12 |
| 2. การจัดการทรัพยากรป่าไม้ | 2.85 | 0.21 | 2.92 | 0.15 |
| โดยรวม | 3.21 | 0.26 | 3.21 | 0.18 |

อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพปัญหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ซึ่งประชาชนทุกหมู่บ้านในจังหวัดมหาสารคามยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทสม. เป็นอย่างมากว่า การรับรู้เกี่ยวกับเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ประชาชนจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่มีการรับรู้เกี่ยวกับ ทสม. น้อยมาก เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเครือข่าย ทสม. และทสจ. อย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรมซึ่งสอดคล้องดังงานวิจัยของ การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนเครือข่ายสมาชิก ทสม. ต้องหยุดดำเนินการไป เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอ ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคลากร ที่สำคัญคือเงินทุนในการดำเนินงาน

เมื่อขาดเงินทุนเพียงพอที่จะจุนเจือ เครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด หากได้รับการสนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุม และมีการรายงานผลเป็นระยะ หากการดำเนินงานไม่คืบหน้าอาจให้ระงับทุนได้ และเครือข่ายมีปัญหาระหว่างการดำเนินงาน ขาดที่ปรึกษาที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และขาดการอบรมภาวะการเป็นผู้นำให้กับสมาชิกเครือข่ายสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ribchester และ Edwards (2007) ที่พบว่า ช่วงเวลาที่ฝ่ายบริหารการศึกษาท้องถิ่นไม่สามารถสานต่องานสนับสนุนและช่วยเหลือโรงเรียนขนาดเล็กได้นั้น การให้ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนเป็นยุทธวิธีเดียวที่ขยายวงกว้างที่จะเอื้อประโยชน์ต่อโรงเรียนที่กำลังเติบโตและมีจำนวนน้อยในกลุ่ม วิธีนี้ถือเป็นวิธีช่วยเหลือที่สำคัญกว่าเรื่องใด ๆ คุณค่าของความร่วมมือในเครือข่ายโรงเรียนจะเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยเพื่อลดความตึงเครียดภายในช่วยแก้ปัญหาที่เป็น



ผลจากการลดจำนวนฝ่ายบริหารการศึกษา
ท้องถิ่น

2. พัฒนารูปแบบเครือข่ายอาสาสมัคร
พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน
(ทสม.) หลักปฏิบัติที่ผู้วิจัยใช้ในการพัฒนา คือ
Network model โดยการอบรมและสนทนากลุ่ม
ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบ
เครือข่าย ทสม. ระหว่างการอบรมและหลังการ
อบรม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.50/88.00 จาก
การสนทนากลุ่ม พบว่า รูปแบบของเครือข่ายอาสา
สมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
หมู่บ้าน (ทสม.) ที่ได้จากการระดมความคิดเห็น
ร่วมกัน คือ รูปแบบ 4ก ประกอบด้วย กรรมการ
กตিকা กิจกรรม และกองทุน โดยการอบรมพัฒนา
รูปแบบเครือข่ายให้มีความสอดคล้องกับการ
ทำงานเพื่อพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนของ
เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ
องค์ประกอบเพื่อให้เกิด ความรู้ เจตคติ และการ
มีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม การพัฒนารูปแบบเครือข่ายเครือข่าย
จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการ
อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งกิจกรรมดังกล่าวกลายเป็น
แบบแผน (pattern) ของการกระทำที่สมาชิกของ
เครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้ การที่จะ
รักษาเครือข่ายไว้ได้ต้องมีการกำหนดโครงสร้าง
และตารางกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน ทั้งในแง่ของ
เวลา ความถี่ และต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ
เพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมดัง
กล่าว ไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมเดียวที่ใช้สำหรับ
สมาชิกทุกคน ในสำรวจดูความต้องการเฉพาะของ
สมาชิกในระดับย่อยลงไปในแต่ละคนและแต่ละ
กลุ่ม กล่าวคือควรจะมีกิจกรรมย่อย ที่หลากหลาย
เพียงพอที่จะตอบสนองความสนใจของสมาชิก
กลุ่มย่อยในเครือข่ายด้วย โดยที่กิจกรรมเหล่านี้
ก็ยังต้องอยู่ในทิศทางที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย

ของเครือข่าย กิจกรรมเหล่านี้อาจจัดในรูปแบบ
ที่เป็นทางการ เช่น การวางแผนงานร่วมกัน การ
พบปะเพื่อประเมินผลร่วมกันประจำทุกเดือน
 ฯลฯ หรือจัดในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น จัด
กีฬาสนทนาการระหว่างสมาชิก จัดงานประเพณี
ท้องถิ่นร่วมกัน เป็นต้น ในกรณีที่เครือข่าย
ครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างขวางมาก สอดคล้องตั้งงาน
วิจัยของซูพัทตร์ สุทธิสา (2533: บทคัดย่อ) พบว่า
ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของกลุ่ม คือ สมาชิก
ผู้นำที่มีประสบการณ์มีความสามารถในการบริหาร
จัดการ และการสนับสนุนทรัพยากรจากองค์กร
ภายนอกโดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ

3. ผลการวิจัยพบว่า เครือข่าย ทสม. ที่
ร่วมกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม มีคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบ
วัดความรู้โดยรวมและจำแนกตามรายชื่อ/ด้าน
การจัดการ หลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อน
ร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 มี
เจตคติและการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับ
มาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิตย์ คงเมือง
(2545) พบว่า เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน
(ทสม.) ตำบลแก้งแก อำเภอกอสมุฬพิสัย จังหวัด
มหาสารคาม ที่มีอายุมีความแตกต่างกัน เจตคติใน
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ 0.05 เครือข่าย ทสม. ที่มีระดับ
การศึกษาต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการ
จัดการทรัพยากรน้ำ แตกต่างกัน โดยเครือข่าย
(ทสม.) ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี
มีความรู้มากกว่า ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี
เครือข่าย (ทสม.) ที่มีอายุต่างกัน มีความสามารถ
ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ แตกต่างกัน โดย
เครือข่าย (ทสม.) ที่มีอายุ 31-40 ปี มีส่วนร่วม
มากกว่าเครือข่าย (ทสม.) ที่มีอายุ 41 ปีขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การฝึกอบรมพัฒนาหรือการปฐมนิเทศเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ตำบลแก้งแก อำเภอกอสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ให้มีความรู้ เจตคติ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่

1.2 รูปแบบการฝึกอบรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) สามารถไปปรับใช้กับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น

1.3 ในการดำเนินการจัดฝึกอบรมแต่ละหน่วยการฝึกอบรมควรคัดสรรวิทยากร ที่มีความเชี่ยวชาญด้านนั้นๆ อย่างจริงจัง โดยการนำรายละเอียดรูปแบบการฝึกอบรม ไปทำการปรึกษากับวิทยากรผู้บรรยายล่วงหน้า เพื่อให้วิทยากรสามารถกำหนดรายละเอียดเนื้อหาการฝึกอบรมให้ทันต่อสถานการณ์ แต่อยู่ภายใต้กรอบรูปแบบการฝึกอบรมในมิติต่างๆ อย่างครบถ้วน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นไปตามมาตรฐานการฝึกอบรมด้วย

1.4 นำรูปแบบการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ทั้งด้านเนื้อหาวิทยากร ให้เหมาะสมกับสภาพ

สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.5 ในการจัดฝึกอบรมควรจะดำเนินการจัดให้ครบทุกด้าน เพื่อทำการประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาและวิธีการต่างๆ ที่ใช้ในรูปแบบการฝึกอบรม เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม ให้รูปแบบการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่าง หรือไม่แตกต่างในวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงไปถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบ รวมถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2 ควรศึกษาถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะได้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาตรงประเด็นได้อย่างยั่งยืน

2.3 ควรศึกษาวิจัยติดตามผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ เจตคติ การมีส่วนร่วม และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่าง มีประสิทธิภาพ



เอกสารอ้างอิง

- ชูพักตร์ สุทธิสา. (2533). แนวทางการพัฒนาเครือข่ายองค์กรประชาชนในงานพัฒนาป่าชุมชน
ศึกษากรณี กลุ่มท่าหาดยาว ตำบลสามขา อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูชัย สมितिไกร. (2548). การฝึกอบรมบุคลากร. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- บัณฑิตย์ คงเมือง. (2545). ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่
องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญา
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏนครสวรรค์.
- Ribchester, & William J. Edwards. (2007). Co-operation in the countryside: Small
primary School Clusters. Retrieved April 30, 2007, from <http://www.ebscohost.com/ehost/Detail?vid=13&hid=3b84db3b-45f9>.